

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
Криворізький педагогічний інститут
Факультет іноземних мов

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІЛОЛОГІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ МОВ

Збірник наукових праць

Випуск 9

Кривий Ріг
2012

9. Footprints on the sands of time are not made ... sitting down.

Таким чином, використання прислів'їв для ілюстрації граматичних явищ англійської мови є цілком виправданим, оскільки в учнів з'являється мотивація до навчання, заняття стають цікавішими й більш динамічними.

Список використаної літератури

1. Кравцов Н. И. Русское устное народное творчество : [учебник для студ. филол. спец. ун-тов] / Н. И. Кравцов, С. Г. Лазутин. – М. : Высшая школа, 1983. – 448 с.
2. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість : [підручник] / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – К. : Знання – Прес, 2001. – 592 с.
3. Медведева Л. М. Английская грамматика в пословицах, поговорках, идиомах и изречениях : [учебное пособие] / Л. М. Медведева. – К. : Изд-во при Киев. ун-те, 1990. – 240 с.
4. Пазяк М. М. Перлини народної мудрості // Прислів'я та приказки : Природа. Господарська діяльність людини / М. М. Пазяк. – К. : Наукова думка, 1989. – С. 9–44.

І. С. Зоренко

канд. пед. наук, доцент

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті надаються методичні рекомендації щодо формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації гурткової роботи з іноземної мови; пропонуються різноманітні вправи та завдання, які доцільно використовувати на заняттях з англійської мови.

Ключові слова: гурткова робота з іноземної мови, лінгвокраїнознавчий підхід до навчання іноземної мови, лінгвістична компетенція.

В статтє даны методические рекомендации по формированию лингвистической компетенции учеников старших классов во время организации кружковой работы по иностранному языку; предлагаются разнообразные упражнения и задания, которые целесообразно использовать на занятиях по английскому языку.

Ключевые слова: кружковая работа по иностранному языку, лингвострановедческий подход к обучению иностранному языку, лингвистическая компетенция.

In the article some methodological advice on forming senior pupils linguistic competence at foreign language study groups is given. The variety of appropriate tasks and exercises for English lessons is offered.

Key words: foreign language study groups, linguistic-cultural approach to teaching foreign language, linguistic competence.

Освіта ХХІ століття – це освіта для людини. Новим орієнтиром шкіл як у різних країнах світу, так і в Україні, став компетентісно орієнтований підхід до формування змісту освіти. Молода людина повинна бути готовою після закінчення школи змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, управляти інформацією, активно діяти й швидко приймати рішення, що можливо за умови сформованості в молоді певних компетентностей, зокрема комунікативної компетенції – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації.

На сучасному етапі нові перспективи розвитку української політики та

інтеграція України до Європи вимагають істотних змін також і в системі освіти нашої держави. На цьому етапі особливого значення набуває вивчення сучасних європейських мов. Згідно із загальноєвропейськими Рекомендаціями Ради Європи, відтепер метою є не просто вивчення будь-якої мови, а вільне спілкування нею, тобто формування в індивіда іншомовної комунікативної компетенції.

Іноземна мова – це реальний засіб спілкування між людьми різних країн, засіб пізнання світу та популяризації власної культури. Використання іноземних мов у комунікативних цілях потребує певного рівня комунікативної і лінгвістичної компетенції, в зв'язку з чим виникає необхідність вивчення іноземних мов у неподільній єдності з вивченням специфіки повсякденного та культурного життя країни, мова якої вивчається.

Сучасна методика викладання іноземних мов орієнтована на комунікативний підхід у навчанні. Досягнення комунікативної компетенції неможливе без оволодіння певним обсягом культурної інформації (що передбачає ознайомлення з культурою народу, мова якої вивчається). У зв'язку з цим компонентом змісту навчання поряд з комунікативною компетенцією учнів виступає також і лінгвістична компетенція.

Необхідність формування особистості, готової та здатної до міжкультурного спілкування, лежить в основі сучасного соціального замовлення в царині освіти. Вирішення цієї проблеми при вивченні іноземних мов забезпечується формуванням в учнів лінгвістичної компетенції.

Проблему формування лінгвістичної компетенції учнів досліджували О. В. Бірюк, Т. М. Галушка, І. Н. Іванова, Є. А. Орлова, Т. В. Починюк, Т. М. Рахмана, Л. П. Рудакова, Є. М. Ряховська, О. М. Соловйова та ін.

Актуальність означеної проблеми, наявність протиріччя між її теоретичною розробленістю та практичним станом зумовили вибір теми статті, мета якої – надати деякі методичні рекомендації щодо формування лінгвістичної компетенції старшокласників під час організації гурткової роботи з іноземної мови.

У сучасній методичній літературі підкреслюється, що більш ґрунтовному засвоєнню іноземної мови сприяє позакласна (гурткова) робота, цілями якої є розширення й поглиблення знань, умінь і навичок в оволодінні іншомовною комунікативною діяльністю, стимулювання інтересу учнів до вивчення предмета, всебічний розвиток особистості, включаючи інтелектуальну, емоційно-вольову й духовно-моральну сфери, розвиток самостійності, творчих здібностей, естетичних смаків учнів, а також виховання любові й поваги до людей свого рідного краю й країни, мова якої вивчається.

Зазначимо, що основою комунікативного підходу до вивчення іноземних мов є комунікативна компетенція, що складається з певних компонентів: лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного. Мовний компонент забезпечує усвідомлення функцій кожної мови в навчальному процесі й у суспільстві, виховує повагу до державної мови й інших мов,

розширює й активізує словниковий запас учнів з урахуванням тих груп слів, стійких висловлювань, які відображають реальне життя народу, мова якого вивчається, особливості його життєвого досвіду, історії, культури; сприяють толерантному відношенню до різних народів, розумінню важливості оволодіння іноземною мовою й потреби використовувати його в різних сферах. Змістом соціокультурної лінії є відомості про особливості національної культури, звичаї, традиції, свята, про видатних діячів, суспільно-політичних подій, державній символіці, про побут населення міст, сіл, про культурно-архаїчні пам'ятки, музеї, театри тощо.

У методичній літературі відзначається, що *мовна (лінгвістична) компетенція* включає мовні знання (лексичні, граматичні, фонетичні та орфографічні) й відповідні навички, тобто засвоєння знань із мови як суспільного феномена і знакової системи, її розвиток, будову та функціонування; оволодіння на основі літературних норм англійською мовою, збагачення лексичного запасу і граматичної будови мови, формування здібностей щодо аналізу і оцінки мовних фактів, володіння орфографічними, орфоспічними та пунктуаційними нормами. Формування мовленнєвих умінь неможливе без оволодіння мовним матеріалом (фонетичним, лексичним, граматичним, орфографічним). Саме тому методика формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації позакласної роботи з іноземної мови передбачає реалізацію лінгвокраїнознавчого підходу до навчання; використання оригінальних художніх творів; виконання учнями різних видів фонетичних вправ та оволодіння методами і формами роботи над ними; опанування необхідним лексичним матеріалом; озброєння учнів практичними рекомендаціями у навчанні граматики тощо.

Лінгвокраїнознавчий підхід до навчання іноземної мови, з одного боку, формує систему навичок та вмінь з практичного використання мови як засобу міжлюдського та міжкультурного спілкування, а з другого – сприяє формуванню в учнів мовної компетенції, широких культурознавчих знань.

Сьогодні мовознавці виділяють п'ять методологічних принципів, що лежать в основі лінгвокраїнознавства.

Перший принцип полягає в сприйнятті факту, згідно з яким суспільна природа мови представляє собою об'єктивну можливість приєднання того, хто вивчає мову, до нової для нього дійсності. Світ пізнається через мову, завдяки мові, сутність якої полягає не тільки у передачі думок від однієї людини до іншої, але і в функції бути носієм та охоронцем цих думок, всього знання в індивідуальній та колективній свідомості людини.

Другий принцип полягає в розумінні процесу вивчення та викладання мови як процесу акультурації – засвоєння людиною, що виросла в одній національній культурі суттєвих фактів, норм і цінностей іншої національної культури.

Третій принцип передбачає, що однією із задач лінгвоукраїнознавчого викладання є формування позитивної установки в учнів до народу – носія мови.

Четвертий принцип втілює в собі вимогу цілності та гомогенності мовного навчального процесу: країнознавча інформація повинна здобуватися з природних форм мови й її текстів і не повинна привноситися ззовні штучним шляхом.

П'ятий принцип пов'язаний з уточненням специфіки лінгвокраїнознавства, тобто лінгвокраїнознавчий аспект викладання реалізує у навчальному процесі філологічний спосіб пізнання дійсності.

Лінгвокраїнознавчий підхід до розгляду мовних одиниць здійснює ще одну важливу функцію у викладанні мови: він підвищує, а іноді прямо забезпечує мотивацію до оволодіння мовою, оскільки сприяє підвищенню пізнавального інтересу учнів до вивчення мови. В них підвищується інтерес до вивчення історії, культури, традицій та звичаїв даного народу, його поглядів на життя, до всього, що пов'язано із країною, мова якої вивчається.

Процес оволодіння англійською мовою стає для них процесом «відкриття» для себе країни, мова якої вивчається, та людей, які говорять на цій мові. Вивчаючи англійську мову, школярі одночасно оволодівають національною культурою, одержують велике духовне багатство, що зберігається мовою.

Таким чином, використання лінгвокраїнознавчого матеріалу на уроках та позаурочних заняттях з англійської мови, перш за все, сприяє вихованню у школярів любові до мови, країни, мова якої вивчається, інтересу до традицій та культури даного народу. Екстралінгвістичний аспект розгляду фактів мови дозволяє поєднати слово та речі, слово та явище, слово та ідею, виділити національні особливості в семантиці тієї чи іншої лексичної одиниці.

Наприклад, на позаурочних заняттях з англійської мови учні можуть працювати з картою Великобританії, виконуючи такі завдання:

- знайти міста на карті та розташувати їх в алфавітному порядку: *London, Birmingham, Liverpool, Sheffield, Bristol, Manchester, Leicester, Bradford*;

- визначити, столицею якої частини Великобританії є такі міста: *Cardiff, Belfast, London, Edinburgh*;

- знайти міста на карті й розповісти про них: *Oxford, London, Cambridge, Manchester*.

Можна проводити заочні екскурсії по видатних містах Великобританії. Необхідно також більше розповідати учням про країну рідною мовою, щоб в них склалося чітке уявлення про політичний устрій Англії, про історію країни та народу.

Доцільно знайомити учнів з видатними людьми країни. Можна використовувати такі види роботи, як: зібрати матеріали про життя і творчість поетів і письменників (Р. Бернса, Д. Дефо, Ч. Дікенса, А. Конан Дойля, С. Моема, У. Шекспіра, Б. Шоу та ін.); вивчити напам'ять та виразно прочитати вірші великих авторів; інсценувати фрагменти казок, драм тощо.

Значну допомогу для розвитку інтересу до вивчення англійської мови як носія культури може надати культурна та духовна спадщина країни. Це можуть бути краці зразки музичної, зокрема пісенної творчості, наприклад,

дитячі пісні «What's your name», «Spring is green», «How are you?» тощо.

У навчанні англійської мови як іноземної необхідне постійне звернення до оригінальних художніх творів, що сприяє накопиченню соціокультурної інформації. Г. В. Жаловага обґрунтовує доцільність використання автентичних художніх текстів [1, с. 31]:

1. Художні тексти значно підвищують інтерес учнів до вивчення іноземних мов. Аналіз інтересів учнів свідчить про бажання аудиторії у процесі вивчення мови читати художню літературу. Спонукаючи учнів до активного сприймання інформації, вона підтримує їхній інтерес до навчального процесу.

2. Художні тексти – невичерпне джерело соціокультурної інформації, яка реалізується через типові обставини та типові характери, втілені у художніх образах, що надає цій інформації особливої достовірності, правдивості та переконливості. Через твори літератури відбувається знайомство учнів з національною культурою народу, мова якого вивчається, із сьогоденням та історією країни, з укладом життя та естетичними нормами народів. Художні тексти також розвивають пізнавальну активність учнів.

3. Художні тексти стимулюють мислення, пробуджуючи асоціації з особистим життєвим досвідом, впливають на почуття та емоції тих, хто навчається, сприяють розвитку художнього смаку.

4. Твори художньої літератури знайомлять учнів з «дійсним ідеалом мовної норми», підвищують їхню мовленнєву культуру, розвивають почуття мови, мовну здогадку.

5. Художні тексти є найціннішим матеріалом, на основі якого може відбуватися формування мовленнєвих навичок та вмінь, перш за все у процесі читання та говоріння.

Будь-який художній твір – це свого роду «мікросвіт», що втілює складність і різноманіття великого світу – реальної дійсності. Вивчення іноземної мови на фоні історії та культури країни передбачає великий інтерес у загальнонавчальному плані, в плані знайомства з культурою носіїв інформації, оскільки в багатьох мовних одиницях знаходять відображення національна своєрідність стилю життя того чи іншого народу, факти історії країни, природно-географічні особливості, культура, економіка. Пояснення образності та значення багатьох мовних одиниць сучасної англійської мови відшукуються в історії, побуті, в звичаях, традиціях народу, в національно-специфічних рисах релігії. Мовні одиниці, представлені у лінгвокраїнознавчому аспекті, можуть дати певний обсяг фонових знань, тобто історичні та культурознавчі відомості, які необхідні для правильного і ефективного викладання та навчання іноземної мови.

Отже, зрозуміло, що головну увагу на гурткових заняттях з англійської мови вчитель приділяє тексту, як тому поняттю, якому служать всі розділи навчального курсу – фонетика, лексика, граматики, словотвір, стилістика, правопис.

Так, навчання фонетики (вимові окремих звуків, наголосу, паузам, мелодії, інтонації) необхідно починати із самого початку навчання

іноземної мови. При навчанні фонетики слід керуватись такими рекомендаціями:

1. Планувати факультативні заняття, роблячи акцент на фонетиці та вимові. Вчитель планує роботу з аудіювання, читання та лексики, у кожному виді діяльності роблячи акцент на вимові окремих звуків, наголосі та інтонації.

2. Фонетичну практику (зарядку) включати у структуру факультативних занять як окремий елемент, відпрацьовуючи відповідні фонеми окремо або в контрастуючих парах (довгі й короткі голосні звуки), інтонацію (питальне і розповідне речення) у формі скоромовки, прислів'я, виразів, невеликих римівок, віршів і пісень.

3. Оскільки фонетика не є ізольованим аспектом мови, можна включати елементи роботи з нею як невід'ємну частину в структуру уроку, фокусуючи увагу учнів на проблемних аспектах вимови й інтонації, зокрема під час аудіювання. Навчання фонетики нерозривно пов'язане з навчанням структурних компонентів мови у говорінні.

4. При виникненні незапланованої ситуації на факультативному занятті, наприклад проблеми у вимові окремих звуків, учитель повинен виділити 1-2 хвилини для того, щоб потренувати певне фонетичне явище у вигляді розминки або тренінгу. Це слід зробити також для попередження подальших помилок у вимові.

До найпоширеніших видів вправ для тренування фонетичних навичок належать:

1. Тренувальні вправи на повторення звуків, слів, мовних структур із мови вчителя або аудіоджерела. Такі вправи передбачають хороше та індивідуальне повторення.

2. Тренувальні вправи на прослуховування, повторення та фіксацію фонем, наголосу, інтонації, паузи піктограмами або жестами.

3. Вправи, які містять пари слів із конкретними голосними звуками. Учні отримують завдання: підібрати подібні пари слів, прислів'я, вирази зі словами, які містять довгі чи короткі звуки.

4. Вправи на прослуховування незакінчених римівок, гри слів, підбір слів та закінчення їх з опорою на картинку або окреме слово. Учні мають змогу перевірити себе за ключем, потім повторюють усю римівку.

5. Тренувальні фонетичні вправи з одночасним коментарем елементів теоретичної фонетики. Вони передбачають розвиток логічного мислення учнів, уміння аналізувати, порівнювати, виконувати творчі завдання за зразком, підбирати ідентичні приклади шляхом пошуку їх у літературних творах, автентичних газетних і журнальних статтях. Це сприяє одночасно розширенню словникового запасу учнів, розвитку навичок самостійної роботи, тобто підготовці учнів до навчання у вищій школі.

6. Тренувальні фонетичні вправи на основі автентичних фонетичних аудіопрограм.

У практиці викладання англійської мови значна увага приділяється використанню скоромовок, прислів'їв та приказок. Вони зазвичай слугують

навчальним матеріалом для вдосконалення слуховимовних та ритміко-інтонаційних навичок, для збагачення лексичного запасу учнів, додатковим джерелом країнознавчих знань, а також сприяють автоматизації та активізації граматичних форм і конструкцій.

Застосування елементів англійського фольклору у вигляді його малих форм (римування, лічилок, віршиків тощо) сприяє мимовільному запам'ятовуванню базових граматичних структур. Тому для засвоєння правил уживання артиклів доцільно використовувати римівки. Їх предметний зміст є близьким світосприйняттю школярів, завжди викликає в них позитивні емоції, заохочує до творчої діяльності, драматизації та імпровізації.

Працюючи над вимовою під час фонетичної зарядки, для активізації в пам'яті учнів випадків вживання артиклів доцільні такі скоромовки:

1. *A flea and a fly flew up in a flue.*

Said the flea, "Let us fly!"

Said the fly, "Let us flee!"

So they flew through a flaw in the flue.

2. *I thought a thought.*

But the thought I thought wasn't the thought I thought I thought.

3. *Bobby Bippy bought a bat.*

Bobby Bippy bought a ball.

With his Bob banged the ball Banged it bump against the wall.

Для того щоб учні запам'ятали лексичний матеріал, тобто щоб інформація перейшла до довготривалої пам'яті, потрібно дотримуватися таких принципів:

- повторення (багаторазове);
- відтворення (вживання слова в репліках, фразах);
- розподіл (робота із запам'ятовування слів розподіляється впродовж певного часу, інтервал для перевірки слів має поступово збільшуватися);
- використання в мовленні, що підвищує шанс на запам'ятовування слова);
- пізнавальна глибина (досягається шляхом висновків учня щодо варіантів використання слова);
- персоналізація (тренування лексики у контексті особистого життєвого досвіду);
- візуалізація (співвідношення слова із зображенням у різному виді – графічне, схематичне, звукове, картина);
- мнемоніміка (спеціальні прийоми для запам'ятовування важких слів).

На нашу думку, доцільно використовувати такі прийоми мнемоніміки:

1) пропонувати учням намалювати картини, схеми, графічні зображення, підібрати фотографії до слів;

2) при вивченні слова уявити колір, музику, запах або смакові якості, які підходять емоційно та інтуїтивно;

3) відшукати певний рух, жест або вираз обличчя (міміку) до слова;

4) написати слова на аркуш паперу, намалювати постер, вивісити його в кімнаті, читати і проговорювати слова;

5) проговорювати слово в англійських оригінальних реченнях, записувати його на диск, прослуховувати і проговорювати.

При навчанні лексики доцільно звертати увагу на створення асоціативних зв'язків; презентацію лексики в контексті, щоб учні зрозуміли синтаксичне оточення лексики, не вдаючись до постійного перекладу рідною мовою; правильне фонетичне оформлення слова, наголос; створення можливості багаторазової зустрічі з новою лексикою (під час говоріння, аудіювання, письма) та відтворення цієї лексики у пам'яті.

Безумовно, введення нової лексики залежить від рівня навченості учнів, їхнього вміння використовувати прийоми роботи з лексикою; складності лексики, що подається; можливості пояснити або продемонструвати значення слова; призначення лексики (продуктивне чи репродуктивне використання).

Кількість нових слів не повинна бути зовеликою (оптимальна кількість – не більше 12 слів за заняття).

Основними формами презентації лексики є, по-перше, переклад як найкоротший шлях подання лексики. Він є економним засобом, але створює неправильне уявлення учнів щодо абсолютної відповідності лексичних одиниць у різних мовах, створює низьку мотивацію щодо запам'ятовування. По-друге, візуальні засоби презентації через демонстрацію реальних предметів, малюнків, схем, дій, жестів, міміки. Під час презентації нової лексики доцільно використовувати вправи із зображеннями малюнків і аудіозаписи з одночасним озвученням нових слів. Учні прослуховують аудіозапис і показують предмети на малюнках. Після цього виконуються вправи з використанням нових слів у комунікативних ситуаціях, де переважає діалогічне мовлення. Такі вправи часто носять ігровий характер.

Підкреслимо, що лексичні одиниці можуть передавати соціокультурну інформацію. За допомогою певних номінативних одиниць (так званих реалій) – денотативів (безеквівалентної лексики) – слів, які означають предмети та явища, що не мають аналогів в інокультурі, та конотативів – слів, що набули в даній мові особливих, додаткових значень завдяки культурно-історичним асоціаціям, притаманним тільки цій культурі, – відображаються певні соціокультурні поняття.

Крім того, соціокультурна інформація може передаватися вільними словосполученнями та фразеологізмами; афористичною лексикою та алюзіями, лексикою високого стилю, нейтральною та розмовною, включаючи просторіччя та сленг, а також антропонімами, топонімами, хрононімами (назви та датами, пов'язаними з певними історико-культурними подіями).

Збагаченню лексичного запасу учнів сприяє робота з прислів'ями, приказками, скоромовками, які найбільш яскраво характеризують національну особливість народу, допомагає учням глибше познайомитися з культурою країни.

На заняттях можна застосувати такий вид роботи з прислів'ями. Вчитель промовляє прислів'я, на дошці – ілюстрації, за якими можна визначити зміст прислів'я, та зазначає, що процес засвоєння англійських

артиклів не буде таким складним, якщо для ілюстрації граматичних явищ і закріплення їх у мовленні використати такі прислів'я та приказки:

1. *A man's home is his castle.*
2. *The early bird catches the worm.*
3. *Hungry as a hunter.*
4. *An apple a day keeps a doctor away.*
5. *The proof of the pudding is in the eating.*

Не перекладаючи прислів'я, вчитель пропонує учням прослухати невеличку ситуацію, яка визначає зміст даного прислів'я, підібрати синоніми до окремих слів або словосполучень. У разі утруднень учням пропонується обрати правильну відповідь із деяких варіантів. Дуже важливо, щоб учні під час роботи з прислів'ями не просто відтворювали їх, а й змогли висловити своє відношення до них переважно англійською мовою. Завдання можуть бути наступними:

1. Виразіть згоду із запропонованим прислів'ям.
2. Складіть ситуацію, яка б підтвердила запропоноване прислів'я.
3. Прослухайте ситуацію та назвіть відповідне їй прислів'я.
4. Прослухайте текст (діалог), визначить, яким прислів'ям можна було б його закінчити.
5. Проілюструйте дане прислів'я.

Ілюстрації до прислів'я допомагають закріпити нову лексику, сприяють забезпеченню комунікації, підтримують інтерес учнів до вивчення англійської мови. Вони впливають на емоційний бік сприйняття учнів, викликають позитивні емоції, створюють доброзичливий клімат на занятті. Всі прислів'я, які використовуються на гурткових заняттях з англійської мови, – аутентичні та щільно пов'язані з життям англійців.

A cat in gloves catches no mice. (Без труда нема плода.)

A friend in need is a friend indeed. (Друзі пізнаються у біді.)

A bird may be known by its song. (Птицю видно за польотом.)

Live and learn. (Вік живи – вік учись.)

Practice makes perfect. (Повторення – мати вчення.)

Tastes differ. (Про смаки не сперечаються.)

Отже, використання лінгвістичних казок, віршів, римівок, скоромовок, прислів'їв, приказок, загадок, пісень та ігор на гурткових заняттях з англійської мови посилює мотивацію навчання й надає мовленнєвій діяльності учнів індивідуалізований та обистісний характер.

ГраMATика є також складовою частиною мовної компетенції учнів. При навчанні учнів граMATики слід пам'ятати такі практичні поради:

1. Навчати граMATики потрібно в контексті, давати учням можливість використовувати граMATичні явища в практичному спілкуванні.
2. При навчанні граMATики більше часу витратити на практичні вправи, а не на пояснення. ГраMATичний коментар має бути присутній на уроці, але він повинен займати мало часу.
3. Навчання граMATики може бути дедуктивним, тобто граMATичний коментар супроводжується зразками з використанням тих чи інших

граматичних явищ, або індуктивним, коли коментар проводиться після презентації граматичних явищ. Слід спонукати учнів до самостійності у висновку, у формулюванні граматичного правила, що стимулює учнів логічно мислити, аналізувати.

4. Шукати і робити аналогії з рідною мовою, з іноземною мовою, яка вивчається як перша, наприклад з англійською. Слід акцентувати увагу на подібності й відмінностях у різних мовах.

Відомо, що тренування учнів у вживанні граматичних структур, що вимагає їхнього багаторазового повторення стомлює хлопців своєю одноманітністю, а затрачувані зусилля не приносять швидкого засвоєння. Тому в останні роки в навчанні іноземної мови став активно застосовуватися прийом граматичної (лінгвістичної) казки, який допоможе зробити нудну й одноманітну роботу більше цікавою й захоплюючою. На заняттях можна використовувати навчальний комплекс «Казкова англійська» та навчальну систему «Чарівна англійська» Т. І. Іжогіної.

У граматичній казці наочно демонструється граматичний матеріал, що сприяє глибокому усвідомленню граматичного явища учнями. Внаслідок цього граматична казка є одним з ефективних засобів застосування екстралінгвістичної словесно-образної наочності. Через слово вона сприяє створенню в свідомості учня уявної схеми, що складається не з безликих блоків, а з яскравих насичених образів, що дозволяє виділити наступні переваги даного навчального прийому:

- граматична казка як свого роду словесна схема істотно полегшує розуміння абстрактних граматичних понять і сприяє їх свідомому засвоєнню;
- граматична казка розвиває уяву дитини, що прямо пов'язано з розвитком мови та емоційної сфери особистості, є засобом творчого моделювання ситуацій спілкування;
- словесний спосіб подачі нової інформації сприяє розвитку мовних здібностей дитини;
- граматична казка провокує на самостійне співвіднесення казкового сюжету і граматичного правила, тобто стимулює розумову активність учнів.

Крім того, інтерес учнів до казкового сюжету й незвична форма навчального процесу істотно підвищують мотивацію учнів до вивчення граматики іноземної мови, а значить створюють сприятливу атмосферу в навчальному процесі та підтримують увагу школярів. Безсумнівною перевагою граматичної казки також є включення в її сюжет нової для учнів термінології, що сприяє її швидкому та ефективному засвоєнню.

Казка іноземною мовою має величезні виховні можливості. Казка – це завжди ненав'язливе виховання. У кращих своїх зразках вона відкриває учню світ, суть людських відносин, людських почуттів – доброти, поваги, співчуття, товариства, справедливості, чуйності, взаєморозуміння, й тим самим несе багатий моральний потенціал. Казка дає дітям яскравий, різноманітний образ світу, розширюючи кругозір школяра.

Структура граматичної казки, як правило, збігається зі структурою традиційної казки, тобто включає в себе приказку, зачин, казкове дійство та

кінцівку. У приказку включається установка на певний вид слухання, що пропонує школярам провести логічну операцію з лінгвістичним матеріалом. У зачині називаються герої граматичної казки – певні мовні поняття, час і місце дії. Події, як правило, розгортаються у відповідній країні: Морфології, Граматиці тощо. Дії героїв, що моделюють функції відповідних явищ у мові, формують сюжет казки, який іноді може мати форму «фантастичною метафори» (*а що було б, якщо?...*).

Грамматична казка відрізняється лаконічністю спрощеністю сюжету, оскільки сюжет насичений подіями, може відвернути увагу учнів і відтіснити рішення навчальної задачі на другий план. Кінцівка або дає відповідь на поставлені перед учнями завдання, або містить питання, на який ще тільки належить дати відповідь.

О. С. Казачінер сформулювала «основні вимоги для конструювання граматичної казки [2, с. 29]:

- граматична казка повинна бути написана простою мовою з урахуванням сенсорних систем сприйняття;
- вона повинна будуватися на основі зрозумілих для учнів даного віку об'єктів і моделей;
- сюжет історії повинен бути ізоморфний значущим дидактичним елементам;
- лаконічність казки необхідна для підтримки потрібного темпу заняття;
- відсутність у казці надлишкової наочності, яка відволікала б учнів від суті досліджуваного явища, а також відповідність конкретних умов навчання.

С. Ю. Ніколаєва виділила основні види завдань, які супроводжують тексти граматичних казок [3]:

- завдання, що вимагають аналізу тексту (визначте тему казки, назвіть її);
- завдання, що вимагають порівняння текстів (які правила описані в підручнику, а які в казці);
- мовні завдання аналітико-текстового характеру за готовим текстом (складіть свої завдання до казки);
- мовні завдання на переробку готового тексту (знайдіть в казці два фактичні помилки);
- мовні завдання вимагають створення нового тексту з опорою на готовий текст або без такої (напишіть свою казку про закінчення іменників).

Наведемо приклад лінгвістичної казки.

Казка про Артикль

В одній країні, яка зветься Грамматика Англійської мови, жив собі Артикль А. Він завжди знаходився разом з іменниками в одини: a pen, a book, a lamp. Артикль мав рідного брата-близнюка – Артикля Ап. Цей Артикль Ап був пажем у іменників, які починалися з голосного звуку: an apple, an elephant.

Брати не розлучалися із своїми панами та слугували їм, коли потрібно було назвати будь-який один предмет: (одна) кімната – a room, (будь-який)

олівець – a pencil.

А іменники у множині не дружили з братами-артиклями *A й An*. Вони вважали, що їм потрібен більш поважний слуга.

І вирішили ці іменники знайти собі такий артикль. Який підкреслював би їхню неповторність такий слуга швидко знайшовся. Це був всемогутній артикль *The*.

Він міг і служити іменникам у множині (*the children*), і називати, виділяти предмет із ряду інших предметів, наприклад: *This is a doll* (будь-яка, одна лялька); *The doll is nice* (ця, саме ця лялька красива).

Зраділи іменники. Що знайшли собі такого чудового слугу, присутність якого підкреслювала їхню виключність.

На закріплення матеріалу можна запропонувати учням відповіді на такі питання:

1. До якої частини мови відноситься артикль?
2. Який артикль уживається, коли іменник починається з приголосного звуку? Наведіть приклади.
3. Який артикль уживається, коли іменник починається з голосного звуку? Наведіть приклади.
4. Який артикль уживається з іменниками як в однині, так і в множині? Наведіть приклади.

Допитливість, образність мислення та розвинута уява учнів дозволяє вчителю успішно використовувати загадки як дидактичний матеріал для оволодіння граматичними правилами. Наприклад:

1. *Pull it, it's a cane; push it, it's a tent.* (Umbrella.)
2. *What is as big an elephant but doesn't weigh anything?* (The shadow of an elephant.)
3. *What is the reddest side of an apple?* (The outside.)
4. *What is the longest word in the English language?* (SMILES – there is a mile between the 1st and last letters.)
5. *What is the shortest month?* (May it has 3 letters.)

Окрім наведених методів та форм, ефективні також і такі, як: використання автентичних пісень на уроках іноземної мови; проведення нетрадиційних уроків під час вивчення свят і традицій англomовних країн; навчання мовленнєвому етикету та розмовної англійської мови; використання таких автентичних текстів, як меню, оголошення, реклама, рольові ігри; використання автентичного відеоматеріалу тощо [30, с. 29].

Наприклад, знайомство зі святами Англії (*New Year, Christmas, Mother's Day, Father's Day, Thanksgiving Day, Memorial Day, Valentine's Day, Halloween*) викликає в учнів великий інтерес. Так, під час святкування Різдва вони збирають інформацію про особливості цього свята, залучаються до випуску стіннівок, виготовляють різдвяні сувеніри, розучують пісні, знайомляться з англійськими традиціями.

Використання лінгвокраїнознавчого підходу передбачає виконання школярами завдань творчого характеру, які дозволяють наблизити їх мовну діяльність до реальних умов. Все це дозволяє привернути увагу учнів до

загальнолюдських цінностей, до багатства культурної спадщини свого народу та народів інших країн, залучає їх до взаєморозуміння, до міжособистісного спілкування.

Підводячи підсумки зазначимо, що методично грамотне формування лінгвістичної компетенції учнів старшої школи під час організації гурткової роботи з іноземної мови, яка допомагає закріпити, розширити і поглибити знання учнів, удосконалити їхні мовленнєві навички та уміння, передбачає цілеспрямоване втілення у навчальному процесі змісту мовного та соціокультурного компонентів навчальної програми.

Список використаної літератури

1. Жаловага Г. В. Вивчення англійської після уроків / Г. В. Жаловага // Англійська мова та література. – 2008. – №13. – С. 3-32.
2. Казачінер О. С. Використання лінгвістичних казок під час навчання англійської мови / О. С. Казачінер // Англійська мова та література. – 2007. – №33. – С. 2-5.
3. Методика викладання іноземної мови у середніх навчальних закладах: підручник / заг. ред. С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.

Т. М. Костенко

викладач

СПЕЦИФІКА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

У статті розглядається специфіка предметів гуманітарного циклу в освітній парадигмі, з одного боку, а з другою – специфіка розвитку творчого потенціалу студентів засобами гуманітарних дисциплін.

Ключові слова: творчий потенціал студентів, гуманітарні дисципліни.

В статье рассматривается специфика предметов гуманитарного цикла в парадигме образования, с одной стороны, а с другой – специфика развития творческого потенциала студентов средствами гуманитарных дисциплин.

Ключевые слова: творческий потенциал студентов, гуманитарные дисциплины.

The article considers the specific character of the humanities in the paradigm of education and the peculiarities of developing the creative potential of students by means of teaching the humanities.

Key words: creative potential of students, the humanities.

Постановка проблеми Зміни, що відбуваються в різних царинах суспільного життя, призводять до значних зрушень у системі організації та функціонування вищої освіти. Світоглядна парадигма освіти й науки, пріоритет загальнолюдських цінностей зумовив зміну сутності навчального процесу в сучасній вищій школі. Розвиток і саморозвиток конкурентоздатного фахівця в умовах гуманізації та гуманітаризації освіти є головним завданням її навчально-виховного процесу, а розвиток творчого потенціалу особистості – головним компонентом цього процесу. На даному етапі суспільство гостро потребує висококваліфікованих фахівців із розвиненим творчим потенціалом, фахівців, які володіють великим обсягом знань, умінь і навичок у різних царинах діяльності. Це питання є особливо актуальним з позиції сучасних проблем знань у сфері гуманітарних дисциплін